

HADTÖRTÉNELMI IRODALOM

Bánlaky József: *A magyar nemzet hadtörténelme.* XV. rész. Budapest, 1940. Grill Károly kiadása. Negyedréf fűzve, 492 oldal 9 melléklettel.

Bánlaky altábornagy részletes hadtörténelmi munkájának sorozatában ezzel a kötetel az erdélyi fejedelmek korszakához érkezett. Anyagát 5 fejezetre tagolja. Bocskay István háború — a Mátyás főherceg és Rudolf császár közti ellentét — II. Mátyás uralkodásának első időszaka és Báthory Gábor fejedelemsége alatt lezajlott hadiesemények ismertetésével foglalkozik az első három fejezet. A tárgyánál és terjedelménél fogva is legrészletesebb negyedik fejezet Bethlen Gábor háborúit ismerteti. A szerző általánosan megtartja a hadtörténelmi munkákban már megszokott csoportosítást. Bethlen fejedelemségének első időszaka után leírja első támadását Ferdinánd ellen, azután külön-külön fejezetekben, igen részletesen az 1620 és 1621. évi hadműveleteket. A Ferdinánd elleni második támadás leírása, természeténél fogva rövidebb, a harmadik támadás ismertetése viszont talán kissé aránytalanul részletesebb az előzőknél. A könyv ötödik fejezetében Bánlaky altábornagy jellemzi a XVII. század hadművészetének állapotát és fejlődését, az erdélyi fejedelmek ellen küzdő seregek szervezetét, végül összefoglaló előadásban méltatja Bethlen Gábor hadvezéri egyéniségét.

Bánlaky altábornagnak erről az újabb kötetéről is csak megismételhetjük a már ismertett kötetek tanulmányozása után kialakult véleményünket. Hézagot pótló, kitűnő segédkönyv mindazok számára, akik a régi magyar hadtörténet eseményeinek kutatásával és feldolgozásával foglalkoznak. Gazdag forrásjegyzéke megkönnyíti a kutatók munkáját. A m. kir. Honvéd Térképészeti Intézetben készült világos, könnyen áttekinthető vázlatok és szép reprodukciók elősegítik az ismertett hadműveletek megértését.

Legyen szabad azonban megemlítenünk, hogy mai katonai térképekbe berajzolt régi harchelyzetek (XV/2 mell. a brassói csatáról 1611 júl. 9.) az olvasót megzavarják, mert nemcsak a mai úthálózat, vízrendszer, helységek, tereptárgyak nem felelnek meg az akkori helyzetnek, de a térszín egyenetlenségei, a lakott helyek határai is mások ma, mint 500 évvel ezelőtt. Akkori harchelyzetet, csapatok felállításának helyét, tehát nagyon bajos mai térképen megrögzíteni. Ez pedig téves következtetésekre ad alkalmat.

Örömmel látjuk, hogy Bánlaky altábornagy munkájának kötetei ebben az évben, az előzőknél gyorsabban követik egymást. Hadtörténelmírőnk nagy nyeresége lesz, ha a további kötetek is ilyen gyors ütemben látnak napvilágot és könyvespolcaikon helyet foglalhat a magyar hadtörténelem ezer évének ez a részletes hadikrónikája.

Markó Árpád

Bay Ferenc: *Napoleon Magyarországon. A császár és katonái Győr városában.* Budapest, 1941. Officina kiadás, kis negyedré, kötve, 180 oldal, 19 képpel.

Nemcsak helytörténeti, de magyar hadtörténeti szempontból is érdekes kísérletnek tekinthetjük Bay Ferenc dr.-nak, Győr város főlevéltárnokának ezt a könyvét, amelynek szerkezete és feldolgozási módja eltér az eddig szokott népszerű hadtörténeti munkáktól. Szerzője abban a kedvező helyzetben volt, hogy nemcsak a város hivatalos levéltárának, hanem a Győr városában található egyéb köztörvényhatósági, egyházi és magánlevéltáraknak anyagából, valóban színes és igen jellemző képet állíthatott össze azokról a viszontagságos hetekről, amelyeket Győr város lakossága a franciák megszállása alatt, 1809 június 24-től november 17-ig átélt. Tudjuk, hogy a június 14-én vívott szerencsétlen győri csata után, János főherceg serege és József főherceg nádor insurgens hadteste Komárom felé vonult vissza. A Győrtől nyugatra, az Abda-Lesvár vonalában épült sáncokban őrködő báró Meskó tábornok insurgens csapatával nyugat felé, a Rába mentén volt kénytelen kitérni a franciák nyomása elől. Győr városa magára maradt s kénytelen volt tíz napi kemény ostrom után kinyitni kapuit Jenő olasz alkirály csapatainak. Narbonne altábornagy vette át a győri csata egyik vezérétől, Lauriston tábornoktól, a parancsnokságot, mint Győr város és a franciáktól megszállt Nyugatmagyarország katonai kormányzója.

A könyv célja az ostrom és megszállás történetének ismertetése úgy, ahogy azt a városban élők látták, érezték és átszenvedték. Bevezetésében nagy vonásokban egykorú jelentések rövid szövegét közli, ezekből szemünk előtt bontakozik ki a francia hadsereg Nyugateurópa minden részéből Magyarország felé küldött csapatainak közeledése, amíg végre 1809 június közepén Győr alatt szembekerültek János és József főhercegek egyesült seregeivel. Bay már e felvonulás közben, színes képekben, hivatalos tudósítások, proklamációk, tábori tudósítások ügyes csoportosításában, oly módon ismerteti az eseményeket, hogy leírásából nemcsak a száraz hadműveleti ide-oda vonulgatás története, de az ország hangulata, a katonaság életének sok jelenete és katonaművelődéstörténeti adata is megelevenedik. A könyv második fejezete a város megszállásának története. Ebben a részben Bay azt az ügyes megoldást választotta, hogy helybeli francia tolmácsok, Győrben tartózkodó francia tiszték, győri polgárok egykorú színes naplójegyzeteiből, leírásaiból állítja össze a megszállás történetét, gondosan ügyelve arra, hogy a subjektív naplók és megfigyelések között el ne veszítse a hadtörténeti események tárgyilagosságonak fonalát. A város levéltárából közölt francia útasításoknak, rendeleteknek s egyéb okmányoknak, továbbá Napoleon és Jenő levelezéseinek megfelelő helyen való beillesztése révén, az ostromról és a megszállásról valóban hű, szemléltető és igen élénk képet tudott alkotni. A könyv utolsó részében szószetint közli Kovács Márk bencés pap jóizü humorral telt naplóját az ostrom idejéből, aki fiatalos könnyed életfelfogással élte át és írta le a város sok nyomorúságát, de mindamellettt igen szemléltető és pontos adatokat is közöl. Egyháztörténeti és helytörténeti

szempontból pedig érdekes a győri Orsolva-zárdakrónika e napokról szóló feljegyzéseinek közlése. Báró Ertel alezredes jelentését a győri sáncmunkákról, a csatáról és az ostromról (eredeti je a m. kir. Hadilevéltárban van) ebben a könyvben közli Bay legelőször s már ezzel is hálára kötelezte a napoleoni kor magyar hadisceményeivel foglalkozó hadtörténetkutatókat.

A megszállás történetének talán legérdekesebb lapjai azok, amelyekben Bay Napoleon augusztus 31—szeptember 1-i győri tartózkodásáról számol be. Lamarque francia kapitány és néhány győri lakos leírása nyomán. E hiteles adatok közlésével végleg eldöntötte azt a vitát, vajjon Napoleon volt-e Győrben, vagy sem? A császár és egy-két tábornoka, különösen Narbonne altábornagy, lovagias fellépésükkel megnyerték a város lakosságának tiszteletét, bár voltak a tábornoki kar tagjai közt olyanok is, akik gyűlöltté tudták magukat tenni erőszakos és kegyetlen viselkedésükkel. A naplókából kitűnik, hogy a franciák akkor, — Napoleon ismert proklamációjának idejében — erősen közeledni akartak Magyarországhoz, ez is volt az oka annak, hogy az ostrom sok pusztítását és egy megszállás elkerülhetetlen zaklatásait leszámítva, szívesen barátkoztak a győri lakossággal. Végeredményben azonban a város mégis csak fellélegzett, amikor november 17-én, a bástyák felrobbantása után, a franciák végleg kiürítették a várost.

Bay könyvének olvasásakor az az érzésünk, hogy egy élvezetes naplót, eseményleírást vettünk kezünkbe, pedig Bay könyve a legkomolyabb hadtörténeti adatgyűjteményeknek igen szerencsés kézzel való feldolgozása és annak bizonyítéka, hogy a legkomolyabb hadtörténelmi eseményeket is lehet olyan alakban előadni, hogy az olvasóközönség figyelmét lekössék és kielégítsék.

A könyvet 19 képpel, — köztük különösen a Győr város történeti gyűjteményéből közölt eredeti festmények művészi reprodukcióival — ékesítve, az Officina kiadás a már megszokott művészi köntösben bocsátotta az olvasóközönség kezébe. A könyv bibliografiai szempontból is dicséretet érdemel. Tudós szerzőjének pedig nemcsak Győr város közönsége lehet hálás azért, hogy ilyen érdekesen tudta megismertetni a magyar olvasóközönséggel a történeti jelentőségű város életének ezt az időszakát.

Markó Árpád.

Dr. Thim József: *A magyarországi 1848/49-i szerb fölkelés története*, I. kötet, Budapest, 1940, 8° 527 l. A Magyar Történelmi Társulat kiadványa.

Csak amikor ilyen hiteles forrásanyagból felépített alapos és rendszeres tudományos mű kerül kezünkbe, akkor látjuk, hogy történelmünk kerek egésznek látszó boltozatán közelről nézve mekkora hasadékok vannak. Még az aránylag legszorgalmasabban feldolgozott fejezetei is — mint az 1848/49-i szabadságharcunk — bővelkednek tisztázásra váró részletekben, amelyek feltárása nélkül lelkiismeretes történetíró nem kezdhet átfogó, szélesölelésű munkássághoz, mert a nagyobb, egységesebb mű szerkezetéhez hiányzik a keretek, amelyek egymásbailleszkedő forrása nélkül akadozik

az elbeszélés, nincs egység és a művet nem sugározza be a tiszta háttér világossága. Ilány történelmi munka átlapozásánál érezzük, hogy írója a számtalan részletkérdések megoldatlan nehézségeivel küzdött, és vagy a múltba visszaható deduktív következtetésekkel igyekezett eredményhez jutni, vagy egyszerűen és könnyedén átsiklott a szakadékok fölött. Hogy egyik megoldási mód sem üti meg a tudományos munkásság színvonalát, ahhoz kétség alig férhet.

Az a mű, amely előttünk fekszik, szabadságharcunk egyik aránylag kis részletét hámozta ki a bécsi levéltárak czideig feldolgozatlan anyagából. De amit napfényre hozott, az érték, mégpedig szakszerű összeállításban. Részletes anélkül, hogy eltérítene a tárgytól és a forrásanyag darabjait hozzáértő kézzel egymáshoz illesztő.

A szerző mindjárt előszavában történelmi megállapítást tesz. Leszögezi, hogy az 1848/49-i szerb fölkelés indítóoka az összes szerbek egyesítése, illetőleg egy nagy délszláv birodalom fölléptése volt, szerb hegemonia alatt. Ez a törekvés természetesen életereiben metszette a Habsburg-birodalom politikáját. Amikor Bécs urai azt mégis a magyarok ellen használták fel, akkor csak a Monarchia bomlását segítették elő, mert a centrifugális nemzetségek csak látszólag állottak az egységes „összmonarchia” szolgálatában.

Kossuth és Szemere sem ismerte fel a magyarországi szerbek mozgódásának lényegét. Azt hitték, hogy engedményekkel lecsillapíthatják éhségüket. Pedig a szerbek részéről a kocka el volt vetve. 1848/49-i magyarországi fölkelésük egyesülési törekvésüknek egyik láncszeme volt; annak az évszázados politikájuknak fegyveres kirobbanása, amely kezdetét Nagy Péter orosz cár uralkodásának idejéig vezette vissza.

A magyarországi szerbek, akik a törökök balkáni térhódításának idejében menekülőkként telepedtek le hazánk déli részében, és mint „hospesek” és „exulok” a Habsburg uralkodóktól csak kiváltságokat kaptak, de önkormányzatot nem, 1848 tavaszán olyan követelésekkel állottak elő, amelyek teljesítése egyet jelentett volna a szentistváni Magyarország darabokra töredezésével. Kossuth elutasító válaszára Magyarországra nyúltak és felkeltek a vendéglátó magyar nemzet ellen. Támogatták őket az Ószerb-fejedelemség területéről átjött önkéntes délszláv fölkelők, akik balkáni kegyetlenséggel kezdték öldönsni a magyar falvak lakóit. A magyar kormány természetesen védekezett és ezzel megindultak a délvidéki harcok, amelyek — amint ismeretes — a magyar fegyverek győzelmével végződtek. Csak az orosz beavatkozás és a szerencsétlen kimenetelű nyári hadjárat lendítette a sors kerekét a szerbek javára.

Garasanin, illetve a Ószerb-fejedelemség kormánya, a látszólagos siker ellenére sem tudta célját elérni. Minthogy a Monarchia nem bomlott fel, a szerb egyesülés csillogó álma is köddé-foszlott.

A hatalmas művet az 1848/49-i szerb fölkelés történetének lelkiismeretesen összeállított bibliográfiája zárja be.

Dr. Réday István

Ambrózy György: *A magyar csatakép.* 8°, 194 lap, 70 képpel. Kiadta a budapesti kir. magyar Pázmány Péter Tudományegyetem művészettörténeti és kereszténységészeti intézete. Budapest, 1940.

A szerzőről tudnunk kell, hogy katona, hogy az 1914—18. évi háborút mint huszár küzdötte végig s hogy mindjárt a háború kezdetén olyan haditettét vitt véghez, melynek jutalma később a legmagasabb kitüntetés, a Mária Terézia-rend lovagkeresztje lett. A mai vitéz katona felkereste, felkutatta elődeit, a sok-sok közül azokat a feltűnően kisszámú elődeit, kikről, illetőleg kiknek haditetteiről képzőművészeti emlék maradt reánk. Mert a magyar csatakép igen kevés. A szerző ezt annak tulajdonítja, hogy hazánk százados törökidulást, tatárjárást és sok más pusztulást szenvedett el. Bizonyára igaza is van, ha azt hiszi, hogy sok-sok más érték között csakugyan csataképek is százzal pusztultak el, de talán nekünk is igazunk van, ha azt mondjuk, hogy nálunk vitézek és vitézi tettek megörökítésére nem fordítottak olyan nagy gondot, mint pl. a nyugati országokban. Ezek sokkal, sokkal kevesebbet hadakoztak s éppen ezért megörökítésre érdemes eseménynek tekintették mindenkor ezt a rendkívüli eseményt: a háborút. Nyugaton a legnagyobb művészek kaptak az államtól megbízást csataképek, kimagasló hősök megfestésére; nálunk ez még a két legutóbbi háborúban se történt meg kielégítően. Pedig az előző háború négyéves viaskodásában s a jelenlegi háborúban is, akadt volna néhány, legnagyobb művészeink esetjére és vésőjére méltó csatajelenet.

Különösen érezzük ennek a mulasztásnak súlyát, ha a szerző alábbi sorait olvassuk:

„Az írásban ránkmaradt történelem — örök emberi gátlások miatt — még az egykorú naplókban, levelekben, vagy éppen önéletrajzokban sem nyújtja a teljes történeti igazságot. „A történelmet ésszel írják, a művészet a lélek ösztönös kisugárzása. Az ész eltérhet az abszolút igazságtól, a lélek soha.“ „Ami a történetírás hitelességét az elmúlt korok jellemzésében csökkenti, az a képzőművészetben a korhűség legfőbb biztosítása, mert a festményt, a szobrot saját korától elvonatkoztatni nem lehet.“

A képzőművészeti emlék tehát a legmegbízhatóbb történeti bizonyosság. Nem engedni meg a napjainkban olyan nagyon népszerű átértékelést; a négyszögletes bástyát minden kor történetírója négyszögletesnek látja.

Ne felejtjük el, — mondja a szerző — hogy a kultúra: lelkeség. A civilizáció viszont materiális alapokon nyugszik s a technika vívmányaival terjed. Míed így folytatja: Ha egy nép múltját tárgyaljuk, ismernünk kell lelkeségét, kultúráját, polgárosodási fokát. A civilizációval együttjáró modor elrejtja a valódi kultúrát, a valódi lelkeséget. Ennek a lelkeségnek a megismeréséhez értékes támaszpontot nyújtanak a csataképek.

A magyar műalkotások jellemző vonásai — állapítja meg a szerző — a nyugalom, a derű, a mértéktartás, a szertelenségek kerülése, a térben szélesedő, sohasem túlszűfolt kompozíció; a

színezésben középen áll a magyar festmény Észak és Dél között. Mindezek a megállapítások a reánkmaradt ostrom- és csataképekre is érvényesek.

Csataképeink a legkülönbözőbb szempontból tarthatnak számot érdeklődésre. Mi úgy érezzük s a szerző is elismeri, hogy legelső sorban a hadtörténész látja hasznukat, mert félremagyarázhatatlan, sőt vitathatailan felvilágosítást kap tőlük. De ugyanilyen fontos ezeknek a képeknek művészettörténeti értéke is. A szerző ebből az utóbbi szempontból vizsgálja az ostrom- és csataképeket.

A történetírásnak remek szemléltető eszközei az egykorú tervrajzok, metszetek, képek. Helyes fogalmat adnak koruk építőművészetéről, eseményeiről, kimagasló személyeiről, népviseletéről. Az ostrom- és csataképek érthetően kitűnő eszközök voltak a történetíró kezében s ez megmagyarázza, hogy nem mint önálló alkotások jutottak fontos tudományos szerephez, hanem mint történelmi munkák illusztrációi. Az egykorú illusztrációk a szöveggel legalább egyenértékű források; az eseményekről később készült képzőművészeti termékek — bármily nagy művészeti jelentőségűek is — forrásértékük természetesen egyenlő a semmivel. A történeti képkutatás, a történeti ikonográfia a legmodernebb történeti rész tudományok közé tartozik. Hogy ezzé fejlődött, azt természetesen a művészettörténet előrehaladásának köszönheti.

A szerző, származása időrendjében, hat csoportra osztotta az anyagot s minden csoportnak egy-egy fejezetet szentelt. A sok ismert ostrom- és csatakép mellett jelentős új anyagot találunk művében. Ezt a szerző fáradtságot nem kímélő ügybuzgalommal a legkülönbözőbb helyeken kutatta fel, hogy most közkinésé tegye. Ezzel, ha csak közvetve is, felbecsülhetetlen szolgálatot tett a hadtörténelemnek. A mi szemünkben, természetesen, ez legnagyobb érdeme

A könyv, belső értékéhez illően, tetszetős kiállítású. A képek nagyon tiszták és szépek a fényezett papiroson.

Ajtay Endre.

L'Arma del Genio nella grande guerra 1915—1918. Nagy 8°, 776 lap, számos képpel. Ára 25 líra. Roma, 1940.

Az olasz hadügyminiszterium kiadásában jelent meg az elmúlt évben ez a vaskos és tartalmas kötet, voltaképpen Mariano Borgatti tábornok: „Storia dell'Arma del genio” című, 1914-ig terjedő művének folytatásaként. A tudós szerző — Luigi Lastrico tábornok — neve szerényen hűződik meg az előszó sorai alatt. Pedig a legnagyobb dicséretet érdemlő fáradtságos és eredményes munkát végzett, sok akadállyal és nehézséggel, elsősorban a források elégtelen voltával küzdve.

A könyv 27 fejezetre oszlik; a IV—XXVII. fejezet mindenike a világháború egy-egy szakaszát foglalja magába, részletesen tárgyalva az olasz műszaki csapatok teljesítményeit a tűzvonalban, a folyóvizeken és hegyek között.

Láthatjuk, mennyire ismétlődött Olaszországban is az az általánosnak mondható jelenség, hogy a háború kitörése tökéletlen állapotban találta a műszaki csapatokat. Még a libiai hadjárat okozta hiányok se voltak teljesen pótolva, úgy hogy a megfogyott állomány kezdettől fogva elégtelennek mutatkozott a fenyegető újabb háború fokozottabb követelményeivel szemben. Hozzájárult az el nem hárítható nehézségek szaporításához az a körülmény is, hogy 1915-ben, amikor Olaszország is fegyvert fogott, ellenfele — az Osztrák-Magyar monarchia hadserege — már bőséges haditapasztalattal rendelkezett és nagyon jól megtanulta a térszínviszonyok nyújtotta előnyök kihasználását.

Általános érdeklődésre talán a könyv II. fejezete számíthat leginkább, vagyis az a része, amely — a harcér és a szemben álló hadak rövid ismertetése után — az olasz műszaki csapatoknak a háború folyamán végbement hatalmas fejlődését ismerteti.

A korábbi háborúkban szűkre szabott állománnyal és nagyon kevés csapatnemre osztva szerepeltek a műszaki csapatok. Ennek az állapotnak 1915 és 1918 között eddig még sohase látott mértékben kellett megváltoznia. Ennek megvilágítása végett elég arra hivatkozni, hogy az 1915-ben mozgósított — kezdetben csupán 12 ezer főnyi — olasz műszaki csapatok állománya, 1917 októberéig 110 ezer, 1918 novemberéig pedig 170 ezer főre növekedett.

Hogy csak a legfontosabb csapatnemeket említsük: békében a két árkász ezrednek mindössze 28 százada volt, de ebből is 4 Libiában tartózkodott. De már 1915 májusában 43-ra szaporodtak az árkász-századok s júliusban még 35 kiegészítőszázad járult hozzájuk. A hadosztályok árkász századai fokról-fokra zászlóaljakká fejlődtek, úgy hogy például 1917 októberében, a 224 század 74 zászlóalj kötelékébe tartozott. A háború végéig a századok száma 236-ra, a zászlóaljaké 79-re nőtt.

A hídászok a háború kezdetén mindössze (hídvonattal is ellátott) 12 századdal szerepeltek; ehhez még — a lovas hadosztályok számára — 4 hídászosztag járult. Fokozatos szaporítás útján. 1917-ben már 4 zászlóaljba foglalt 16 század, a következő év októberében pedig — a lovas hadosztályokhoz tartozó 4 osztagon kívül — 6 zászlóaljba foglalt 26 hídász-század volt a harcterén s különösen a Piave mentén vette ki részét a küzdelemből.

A háború kitörésekor 20 század, a lovas hadosztályoknál 4 kerékpáros osztag látta el az aknász szolgálatot. Természetes, hogy ez is kevésnek bizonyult s 1917 őszéig 44 századra kellett szaporítani, olyanformán, hogy ezeknek a századoknak egy részét 4 zászlóaljba folalták össze. A háború legvégén már 55 a századok száma; 30 század 9 zászlóaljba volt tömörítve, 25 ellenben továbbra is önálló maradt.

A vasúti szolgálatra béke idején csak 6 százada volt az olasz hadseregnek; de 1917-ben 23, 1918-ban 24 századra erősödött ez a csapatnem. Három zászlóalj 15 századot foglalt magába, egy század Albániába került, 9 pedig önálló maradt.

A távíró szolgálatot békében 16, majd a háború kezdetétől fogva 24 század látta el, a lovashadosztályokhoz csatolt 4 osztagon kívül. Már 1916 szeptemberében 52-re, majd 1917-ben 70-re, végül 139-re nőtt a távíró századok száma.

A szépen illusztrált könyv bő teret szán a műszaki fegyvernemhez tartozott tisztikar és legénység haditetteinek és érdemeinek méltatására. Az életrajzok között megtaláljuk Maggiorotti Leo tábornagyét is, aki mint tudjuk, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja volt.

A szerző könnyen érthető világos és eleven stílusban, gondosan megválogatott forrásanyagra támaszkodva, oldja meg feladatát. Könyve az első világháború irodalmának kétségkívül nagy nyeresége.

Gyalóky Jenő.

XLII. ÉVFOLYAM.

HADTÖRTÉNELMI
KÖZLEMÉNYEK

ÉVNEGYEDES FOLYÓIRAT

A MAGYAR
HADI TÖRTÉNETÍRÁS FEJLESZTÉSÉRE

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
HADTÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK
MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GYALÓKAY JENŐ

R. TAG

I.—II. FÜZET.

A GRÓF VIGYÁZÓ SANDOR- ÉS FERENC-VAGYON
JÖVEDELMÉNEK FELHASZNÁLÁSÁVAL
KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA. BUDAPEST, 1941.

TARTALOM.

	Oldal
<i>Dr. Gárdonyi Albert:</i> Középkori városaink erőjellegeinek kialakulása.	1
<i>Dr. Banfi Florio:</i> Báthory István és Domenico Ridolfino.	22
<i>Markó Árpád:</i> Hadik András altábornagy berlini vállalkozása. (1757 okt. 10—25.)	58
<i>Suhay Imre:</i> Tüzérségünk szerepe az uscieczkoi hídsánc védelmében.	95

Hadtörténelmi Okmánytár.

Egy magyar huszártiszt feljegyzései I. Napoleon 1812-i háborújáról. (Közli: Suhay Imre.)	105
--	-----

Hadtörténelmi Irodalom.

<i>Jánossy Dénes:</i> A Kossuth-emigráció Angliában és Amerikában, 1851—1852. (Ism. Markó Árpád.)	115
<i>A világháború, 1914—1918.</i> IX. kötet. (Ism. vitéz Németh Lajos.)	118
<i>Bánlaky József:</i> A magyar nemzet hadtörténelme. XIV. rész. (Ism. Markó Árpád.)	121
<i>Dr. Timon Béla:</i> Irányelvek a hadtörténelem és a hadtörténetírás tudományos műveléséhez. (Ism. Seléndy Andor.)	122
<i>Báró Petrichevich-Horváth Emil:</i> A Petrichevich család naplója. Második rész. III. kötet. (Ism. Seléndy Andor.)	124
<i>Dr. Rédvy István:</i> Huszáraink hazatérése 1848—49-ben. (Ism. Ajtay Endre.)	126
<i>Vidos Géza:</i> Nemescsói Török Ignác tábornok. (Ism. Ajtay Endre.)	128
<i>Gróf Esterházy Antal levelei, 1701—1706.</i> (Ism. Markó Árpád.)	150
<i>Fischer H. A. L.:</i> Európa története, II. kötet. (Ism. Suhay Imre.)	152
<i>Ashihei Hino:</i> Jelentenivalónk nincs. (Ism. Suhay Imre.)	153

Szerkesztőség: Budapest, XII., Böszörményi-út 3/B. V. 2.

Kiadóhivatal: Budapest, V., Akadémia-utca 2.

(Magyar Tudományos Akadémia könyvkiadó hivatala.)

Felelős kiadó: Gyalóky Jenő.

A nyomdáért felelős: Mészáros József.

XLII. ÉVFOLYAM.

HADTÖRTÉNELMI
KÖZLEMÉNYEK

ÉVNEGYEDES FOLYÓIRAT

A MAGYAR
HADI TÖRTÉNETÍRÁS FEJLESZTÉSÉRE

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
HADTÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK
MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GYALÓKAY JENŐ

R. TAG

III.—IV. FÜZET.

A GRÓF VIGYÁZÓ SÁNDOR- ÉS FERENC-VAGYON
JÖVEDELMÉNEK FELHASZNÁLÁSÁVAL
KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA. BUDAPEST, 1941.

TARTALOM.

Oldal

<i>Vidos Géza</i> : A magyarság szerepe az Osztrák-Magyar monarchia katonai műszaki szervezetében	155
<i>Zaleski Zbigniew</i> : Bem József altábornagy származása	175
<i>Nyáry Iván</i> : A 41. honvédhadosztály a Stochod mellett (1916)	180
<i>Obetkó Dezső</i> : Az 1717-i tatár betörés	195

Hadtörténelmi Okmánytár.

Eperjesy Ferenc tábori lelkész naplójegyzetei az 1848-i szerb felkelés idejéből (Közli: Lukinich Imre)	211
Adatok a Kazinczy-hadosztály történetéhez (1849. jun. 2.—aug. 25.)	246

Hadtörténelmi Irodalom.

<i>Bánlaky József</i> : A magyar nemzet hadtörténelme. XV. rész (Ism. Markó Árpád)	262
<i>Bay Ferenc</i> : Napoleon Magyarországon. A császár és katonái Győrben (Ism. Markó Árpád)	265
<i>Thim József dr.</i> : A magyarországi 1848—49-i szerb felkelés története (Ism. Rédvay István dr.)	264
<i>Ambrózy György</i> : A magyar csatakép (Ism. Ajtay Endre)	266
<i>L'Arma del Genio nella grande guerra, 1915—1918</i> (Ism. Gyaló-kay Jenő)	267

Szerkesztőség: Budapest, XII., Böszörményi-út 3/B. V. 2.
Kiadóhivatal: Budapest, V., Akadémia-utca 2.
(Magyar Tudományos Akadémia könyvkiadó hivatala.)

Felelős kiadó: Gyaló-kay Jenő.